

Datum van
inontvangstneming

:

21/08/2017

Zaak C-411/17**Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie****Datum van indiening:**

7 juli 2017

Verwijzende rechter:

Grondwettelijk Hof (België)

Datum van de verwijzingsbeslissing:22 juni 2017¹**Verzoekende partijen:**

Inter-Environnement Wallonie asbl

Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

Tegenpartij:

Ministerraad

Interveniente:

Electrabel nv

I. Voorwerp en gegevens van het beroep in het hoofdgeding

- 1 In België werden tussen 15 februari 1975 en 1 september 1985 voor onbepaalde tijd zeven kerncentrales in gebruik genomen te Doel, aan de Schelde, en te Tihange, aan de Maas. In 2003 heeft de wetgever beslist om uit te stappen uit kernenergie voor elektriciteitsproductie. In de wet van 31 januari 2003 was bepaald dat geen nieuwe kerncentrale zou worden gebouwd en dat de in gebruik zijnde centrales geleidelijk zouden worden gedesactiveerd na 40 jaar exploitatie, dat wil zeggen tussen 2015 (Doel 1 en 2 en Tihange 1) en 2025. Omdat de

¹ Het arrest (nr. 82/2017) is op 22 juni 2017 gewezen in het Frans, Nederlands en Duits en is beschikbaar op de site <http://www.const-court.be/nl/common/home.html>.

kerncentrales meer dan de helft van de totale elektriciteitsproductie leveren, machtigde de wet van 31 januari 2003 in wezen de regering om daarvan af te wijken in geval van bedreiging voor de bevoorradingszekerheid inzake elektriciteit.

- 2 Bij wet van 18 december 2013 werd de datum van desactivering van de kerncentrale Tihange 1 met 10 jaar uitgesteld. De staatssecretaris voor Energie heeft destijds verklaard wat volgt: „Wat ter bespreking voorligt, is de bevestiging van het tijdpad van 2003 en de kernuitstap tegen 2025, met de sluiting van elke centrale op veertigjarige leeftijd en met o.a. de sluiting van Doel 1 en 2 in 2015. Er is slechts één uitzondering: de verlenging voor tien jaar, van 2015 tot 2025, van de levensduur van Tihange 1, om de bevoorradingszekerheid te waarborgen.”
- 3 Daarenboven verduidelijkt de wet van 18 december 2013 dat het tijdschema enkel betrekking heeft op de toelating tot elektriciteitsproductie, waarbij met name de exploitatievergunningen van toepassing blijven. Voorts wordt met deze wet de machtiging van de regering om af te wijken van het tijdschema voor de desactivering van de kerncentrales opgeheven.
- 4 In de centrale Doel 1 werd op 15 februari 2015 de elektriciteitsproductie stopgezet.
- 5 Bij wet van 28 juni 2015 is de datum van stopzetting van industriële elektriciteitsproductie in de centrales Doel 1 en Doel 2 gewijzigd met het oog op de verzekering van de bevoorradingszekerheid op het gebied van elektriciteit in België. De kerncentrale Doel 1 mag opnieuw elektriciteit produceren vanaf 6 juli 2015 tot 15 februari 2025 en de stopzetting van de industriële elektriciteitsproductie in de centrale Doel 2 wordt met tien jaar uitgesteld, tot 1 december 2025.
- 6 Naar aanleiding van de wet van 28 juni 2015 werd een investeringsplan „voor levensduurverlenging” vastgesteld in een overeenkomst die op 30 november 2015 is gesloten tussen de Belgische Staat en voornamelijk de naamloze vennootschap Electrabel (hierna: „Electrabel”), de exploitant van de centrales. Deze overeenkomst van 30 november 2015 bepaalt „de investeringen waarin is voorzien voor de verlenging van de exploitatieduur van Doel 1 en van Doel 2 tot respectievelijk 14 februari 2025 en 30 november 2025, met name de door het [Federaal Agentschap voor nucleaire controle] goedgekeurde investeringen in het kader van het LTO-actieplan [„Long Term Operation”] voor het vervangen van installaties omdat zij verouderd zijn en voor het verbeteren en moderniseren van andere installaties („design upgrade”), de wijzigingen die krachtens de vierde periodieke veiligheidsherziening en de naar aanleiding van het ongeval te Fukushima uitgevoerde weerstandstests moeten worden aangebracht [...]”.
- 7 Met betrekking tot de centrale Doel 1 wordt in de wet van 28 juni 2015 verondersteld dat aan de exploitant van de betrokken centrale een nieuwe individuele vergunning tot elektriciteitsproductie wordt afgegeven en dat de

exploitatievergunning voor Doel 1 wordt aangevuld met nieuwe bepalingen betreffende de productie van elektriciteit, overeenkomstig de relevante bepalingen van het koninklijk besluit van 20 juli 2001 houdende algemeen reglement op de bescherming van de bevolking en van de werknemers tegen het gevaar van ioniserende stralingen.

- 8 Verzoekende partijen, twee verenigingen die de bescherming van het leefmilieu en van de leefomgeving nastreven, hebben bij het Grondwettelijk Hof een beroep ingesteld tot vernietiging van laatstbedoelde wet voor zover daarbij de activiteit van de kernreactoren Doel 1 en Doel 2 met tien jaar wordt verlengd zonder dat vooraf een milieueffectenrapport is opgesteld en zonder dat een procedure is gevolgd die inspraak van het publiek mogelijk maakt.
- 9 Electrabel intervenueert als eigenaar-exploitant van de twee centrales.

II. Toepasselijke bepalingen

1. Verdragen en Unierichtlijnen

Verdrag inzake milieu-effectrapportage in grensoverschrijdend verband, ondertekend onder het toezicht van de Verenigde Naties te Espoo op 25 februari 1991

- 10 Artikel 1, met als opschrift „Begripsomschrijvingen”, luidt:

„Voor de toepassing van dit Verdrag wordt verstaan onder:

v) ‚Voorgenomen activiteit’: een activiteit of een ingrijpende wijziging van een activiteit die volgens een van toepassing zijnde nationale procedure onderworpen is aan een door een bevoegde autoriteit te nemen besluit;

[...]

ix) ‚Bevoegde autoriteit’: de nationale autoriteit of autoriteiten die een Partij belast met de uitvoering van de in dit Verdrag vervatte taken en/of de autoriteit of autoriteiten aan welke een Partij de beslissingsbevoegdheid ten aanzien van een voorgenomen activiteit heeft opgedragen”.

- 11 Artikel 2, met als opschrift „Algemene bepalingen”, luidt:

„1. De Partijen nemen, afzonderlijk of gezamenlijk, alle passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming, beperking en beheersing van belangrijke nadelige grensoverschrijdende milieu-effecten van voorgenomen activiteiten.

2. Elke Partij neemt de nodige wettelijke, bestuurlijke of andere maatregelen ter uitvoering van de bepalingen van dit Verdrag; onder meer stelt zij ten aanzien

van in Aanhangsel I genoemde voorgenomen activiteiten die mogelijk een belangrijk nadelig grensoverschrijdend effect hebben, een milieu-effectrapportageprocedure vast, die deelneming door het publiek toelaat en voorziet in het opstellen van het in Aanhangsel II nader omschreven milieu-effectrapport.

3. De Partij van herkomst draagt er zorg voor dat in overeenstemming met de bepalingen van dit Verdrag milieu-effectrapportage plaatsvindt vóór een besluit tot machtiging of uitvoering van een in Aanhangsel I genoemde voorgenomen activiteit die mogelijk een belangrijk nadelig grensoverschrijdend effect heeft.

[...]

6. De Partij van herkomst biedt, in overeenstemming met de bepalingen van dit Verdrag, het publiek in de gebieden die het effect mogelijk raakt, de gelegenheid deel te nemen aan desbetreffende milieu-effectrapportageprocedures ten aanzien van voorgenomen activiteiten, en draagt er zorg voor dat de gelegenheid die wordt geboden aan het publiek van de mogelijk benadeelde Partij gelijkwaardig is aan die welke wordt geboden aan het publiek in de Partij van herkomst.

7. Milieu-effectrapportage als voorgeschreven door dit Verdrag vindt ten minste plaats op projectniveau. Voor zover relevant trachten de Partijen de beginselen van milieu-effectrapportage eveneens toe te passen op beleidsvoornemens, plannen en programma's."

12 Artikel 3 bepaalt:

„Kennisgeving

[...]

8. De betrokken Partijen dragen er zorg voor dat het publiek van de mogelijk benadeelde Partij in de gebieden die het grensoverschrijdende effect mogelijk raakt, wordt geïnformeerd over de voorgenomen activiteit, en de gelegenheid wordt geboden commentaar te geven op of bezwaar te maken tegen de voorgenomen activiteit, en dit commentaar of bezwaar, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van de Partij van herkomst, te doen toekomen aan de bevoegde autoriteit van de Partij van herkomst."

13 Artikel 5 leest:

„Overleg op basis van het milieu-effectrapport

Na de voltooiing van het milieu-effectrapport treedt de Partij van herkomst, zonder onnodige vertraging, met de mogelijk benadeelde Partij in overleg over onder meer het mogelijke grensoverschrijdende effect van de voorgenomen activiteit en over maatregelen om dit effect te beperken of uit te sluiten. In dit overleg kunnen de volgende zaken aan de orde komen:

- a) mogelijke alternatieven voor de voorgenomen activiteit, met inbegrip van de keuze geen activiteit te doen plaatsvinden (het nulalternatief), en mogelijke maatregelen om het belangrijke nadelige grensoverschrijdende effect te verminderen en, op kosten van de Partij van herkomst, het effect van die maatregelen te controleren;
- b) andere vormen van mogelijke onderlinge bijstand bij het beperken van belangrijke nadelige grensoverschrijdende effecten van de voorgenomen activiteit; en
- c) alle andere met de voorgenomen activiteit verband houdende zaken.

De Partijen komen bij aanvang van het overleg een redelijk tijdsbestek voor de duur ervan overeen. Het overleg kan eventueel worden gevoerd door tussenkomst van een gezamenlijk lichaam.”

14 Artikel 6 luidt:

„Het definitieve besluit

De Partijen dragen er zorg voor dat bij het nemen van het definitieve besluit over de voorgenomen activiteit gepast rekening wordt gehouden met het resultaat van de milieu-effectrapportage, met inbegrip van het milieu-effectrapport, alsook met het commentaar daarop dat is ontvangen ingevolge artikel 3, achtste lid, en artikel 4, tweede lid, en met het resultaat van het in artikel 5 bedoelde overleg.”

15 Punt 2 van Aanhangsel I van het Verdrag, met als opschrift „Lijst van activiteiten”, heeft betrekking op:

„Thermische centrales en andere verbrandingsinstallaties met een warmtevermogen van ten minste 300 MW, alsmede kerncentrales en andere kernreactoren (met uitzondering van de onderzoeksinstallaties voor de productie en verwerking van splijt- en kweekstoffen, met een constant vermogen van ten hoogste 1 thermische kW)”.

Achtergrondnota over de toepassing van het Verdrag op kernenergiegerelateerde activiteiten (ECE/MP.EIA/2011/5) (Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties, april 2011)

16 De achtergrondnota bevat de voor deze zaak relevante passages:

„in de bepalingen van het Verdrag bedoelde ingrijpende wijzigingen die kunnen worden aangebracht in de kernenergiegerelateerde activiteiten”:

[...]

- c) Een verlenging van de levensduur van een installatie”.

Aanbevelingen voor goede praktijken met betrekking tot de toepassing van het Verdrag op kernenergiegerelateerde activiteiten (ECE/MP.EIA/WG.2/2015/3) (Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties, maart 2015)

17 De aanbeveling die voor deze zaak relevant is, luidt:

„Screening:

Met de screening zal moeten worden bepaald of de nucleaire activiteiten en de ingrijpende wijzigingen ervan al dan niet binnen de werkingssfeer van het Verdrag vallen. [...] Screening omvat overwegingen over de verlenging, de vernieuwing en de bijwerking van de vergunning (bijvoorbeeld de verlenging van de operationele levensduur), [...]

Verdrag EEG/VN betreffende toegang tot informatie, inspraak in besluitvorming en toegang tot de rechter in milieuaangelegenheden (hierna: „Verdrag van Aarhus”)

18 Artikel 2, met als opschrift „Begripsomschrijvingen”, bepaalt:

„Voor de toepassing van dit Verdrag,

[...]

2. wordt onder ‚overheidsinstantie’ verstaan: [...]

Deze begripsomschrijving omvat geen organen of instellingen die optreden in een rechterlijke of wetgevende hoedanigheid.”

19 Artikel 6 bepaalt:

„Inspraak in besluiten over specifieke activiteiten

1. Elke Partij:

a) past de bepalingen van dit artikel toe ten aanzien van besluiten over het al dan niet toestaan van voorgestelde activiteiten vermeld in bijlage I [...].”

20 In bijlage I van het Verdrag wordt, in de „Lijst van activiteiten bedoeld in artikel 6, lid 1, onderdeel a)”, opgesomd:

„1. Energiesector

[...]

Kerncentrales en andere kernreactoren, met inbegrip van de ontmanteling of buitengebruikstelling van dergelijke centrales of reactoren (1) (met uitzondering van onderzoeksinstallaties voor de productie en verwerking van splijt- en kweekstoffen, met een constant vermogen van ten hoogste 1 thermische kW)”.

21 In nota (1) wordt gepreciseerd:

„Kerncentrales en andere kernreactoren houden op zulke installaties te zijn wanneer alle splijtstoffen en andere radioactief besmette elementen permanent van de plaats van de installatie zijn verwijderd”.

Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten (vóór de wijziging ervan bij richtlijn 2014/52/EU)

22 Artikel 1 bepaalt:

„2. In deze richtlijn wordt verstaan onder:

a) ‚project’:

- de uitvoering van bouwwerken of de totstandbrengingen van andere installaties of werken,
- andere ingrepen in natuurlijk milieu of landschap, inclusief de ingrepen voor de ontginning van de bodemschatten;
- [...]

4. Deze richtlijn is niet van toepassing op projecten die in detail worden aangenomen via een specifieke nationale wet, aangezien de doelstellingen die met de onderhavige richtlijn worden nagestreefd, waaronder het verstrekken van informatie, dan worden bereikt via de wetgevingsprocedure.”

23 Artikel 2 luidt:

„[...]”

4. Onverminderd de bepalingen van artikel 7, kunnen de lidstaten in uitzonderlijke gevallen voor een welbepaald project gehele of gedeeltelijke vrijstelling verlenen van de bepalingen van deze richtlijn. [...]”

24 Artikel 4 bepaalt:

„1. Onder voorbehoud van artikel 2, lid 4, worden de in bijlage I genoemde projecten onderworpen aan een beoordeling overeenkomstig de artikelen 5 tot en met 10.

2. Onder voorbehoud van artikel 2, lid 4, bepalen de lidstaten voor de in bijlage II genoemde projecten of het project al dan niet moet worden onderworpen aan een beoordeling overeenkomstig de artikelen 5 tot en met 10, zulks:

a) door middel van een onderzoek per geval,

of

b) aan de hand van door de lidstaten vastgestelde drempelwaarden of criteria.

De lidstaten kunnen besluiten om beide onder a) en b) genoemde procedures toe te passen.

3. Bij het onderzoek per geval of bij de vaststelling van drempelwaarden of criteria bij de toepassing van lid 2 moeten de relevante selectiecriteria van bijlage III in acht worden genomen.”

25 De bijlagen bepalen, kort samengevat, wat volgt:

„BIJLAGE I – In artikel 4, lid 1, bedoelde projecten

2. a) [...]

b) Kerncentrales en andere kernreactoren, met inbegrip van de ontmanteling of buitengebruikstelling van dergelijke centrales of reactoren [...]

BIJLAGE II – In artikel 4, lid 2, bedoelde projecten

[...]

13. a) Wijziging of uitbreiding van projecten opgesomd in bijlage I of in deze bijlage waarvoor reeds een vergunning is afgegeven, die zijn of worden uitgevoerd en die aanzienlijke nadelige gevolgen voor het milieu kunnen hebben (niet in bijlage I opgenomen wijziging of uitbreiding); [...]

BIJLAGE III – In artikel 4, lid 3, bedoelde selectiecriteria

1. Kenmerken van de projecten

Bij de kenmerken van de projecten moeten in het bijzonder in overweging worden genomen:

[...]

d) de productie van afvalstoffen;

e) verontreiniging en hinder;

f) risico van ongevallen, met name gelet op de gebruikte stoffen of technologieën.

[...]

2. Plaats van de projecten

[...]

3. Kenmerken van het potentiële effect

De potentiële aanzienlijke effecten van het project moeten in samenhang met de criteria van de punten 1 en 2 in beschouwing worden genomen en in het bijzonder betrekking hebben op:

- a) het bereik van het effect (geografische zone en grootte van de getroffen bevolking);
- b) het grensoverschrijdende karakter van het effect;
- c) de orde van grootte en de complexiteit van het effect;
- d) de waarschijnlijkheid van het effect;
- e) de duur, de frequentie en de omkeerbaarheid van het effect.”

Richtlijn 92/43/EG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (hierna: „habitatrichtlijn”)

26 Artikel 6 bepaalt:

„[...]

3. Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.”

Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (hierna: „vogelrichtlijn”)

27 Artikel 3 bepaalt:

„1. Met inachtneming van de in artikel 2 genoemde eisen nemen de lidstaten alle nodige maatregelen om voor alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een volgende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen.

[...]”

28 Artikel 4 bepaalt:

„1. Voor de leefgebieden van de in bijlage 1 vermelde soorten worden speciale beschermingsmaatregelen getroffen, opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten.

[...]

4. De lidstaten nemen passende maatregelen om vervuiling en verslechtering van de leefgebieden in de in de leden 1 en 2 bedoelde beschermingszones te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze vervuiling, verslechtering en storing, gelet op de doelstellingen van dit artikel, van wezenlijke invloed zijn. Ook buiten deze beschermingszones zetten de lidstaten zich in om vervuiling en verslechtering van de leefgebieden te voorkomen.”

2. *Belgische wetgeving*

Wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie

29 Artikel 4 bepaalt:

„§ 1. De nucleaire centrales bestemd voor de industriële elektriciteitsproductie door splijting van kernbrandstoffen, worden gedesactiveerd veertig jaar na de datum van hun industriële ingebruikname en mogen vanaf dan geen elektriciteit meer produceren.

§ 2. Alle individuele vergunningen tot exploitatie en tot industriële elektriciteitsproductie door splijting van kernbrandstoffen, die door de Koning zonder tijdsbeperking [werden] toegekend:

[...]

nemen een einde veertig jaar na de datum van industriële ingebruikname van de betrokken productie-installatie.”

Wet van 18 december 2013 houdende wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie [...]

30 Artikel 4 van de wet van 31 januari 2003 luidt thans als volgt:

„§ 1. De nucleaire centrales bestemd voor de industriële elektriciteitsproductie door de splijting van kernbrandstoffen, worden gedesactiveerd op de volgende data en mogen vanaf dan geen elektriciteit meer produceren:

- Doel 1: 15 februari 2015;
- Doel 2: 1 december 2015,
- [...]
- Tihange I: 1 oktober 2025.

§ 2. In de individuele vergunningen tot exploitatie en tot industriële elektriciteitsproductie door splijting van kernbrandstoffen, die door de Koning zonder tijdsbeperking [werden] toegekend,

[...]

nemen de bepalingen betreffende de toelating tot industriële elektriciteitsproductie door splijting van kernbrandstoffen een einde op de datum vermeld in paragraaf 1. De overige bepalingen blijven onverkort van toepassing tot op het ogenblik dat ze worden aangepast krachtens de wet van 15 april 1994 of haar uitvoeringsbepalingen.”

Wet van 28 juni 2015 tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradingszekerheid op het gebied van energie

31 Artikel 4 van de wet van 31 januari 2003 luidt thans als volgt:

„1. De kerncentrale Doel 1 mag opnieuw elektriciteit produceren vanaf [6 juli 2015]. Ze wordt gedesactiveerd en mag geen elektriciteit meer produceren vanaf 15 februari 2025. De andere kerncentrales bestemd voor industriële elektriciteitsproductie door splijting van kernbrandstoffen, worden gedesactiveerd op de volgende data en mogen geen elektriciteit meer produceren vanaf deze data:

- [...]
- Tihange I : 1 oktober 2025;
- Doel 2 : 1 december 2025.”

32 Bij artikel 3 wordt in de wet van 31 januari 2003, zoals gewijzigd bij de wet van 18 december 2013, een artikel 4/2 ingevoegd, waarbij in wezen een jaarlijkse vergoeding voor de exploitatie van de centrale wordt bepaald en waarbij wordt verduidelijkt:

„[...]

3. De federale Staat sluit een overeenkomst met de eigenaar van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 in het bijzonder om:

- 1° de berekeningswijze van de vergoeding, bedoeld in § 1, te verduidelijken;

[...]”

- 33 Deze overeenkomst, die effectief is ondertekend op 30 november 2015, verduidelijkt de vergoeding die verschuldigd is voor de exploitatie van de centrales Doel 1 en 2 en preciseert de verbintenis van Electrabel om, onder toezicht van het Federaal Agentschap voor nucleaire controle, de investeringen voor de levensduurverlenging te doen die nodig zijn om de exploitatieduur van Doel 1 en Doel 2 met 10 jaar te verlengen.

III. Argumenten van partijen

1. Verzoekende partijen voeren drie middelen aan

Eerste middel: Verdrag van Espoo

- 34 Het Verdrag van Espoo verplicht de partijen om alle nodige maatregelen te nemen ter beperking van nadelige grensoverschrijdende milieueffecten van „voorgenomen activiteiten”, waaronder die van kerncentrales en andere kernreactoren. Artikel 2, lid 2, van dat Verdrag bepaalt dat de partijen voor die activiteiten een milieueffectrapportageprocedure moeten vaststellen die deelneming door het publiek toelaat en voorziet in het opstellen van een milieueffectrapport, en zulks voordat er een besluit tot machtiging of uitvoering van die voorgenomen activiteiten wordt genomen.
- 35 Te dezen vormt de verlenging, met tien jaar, van de levensduur van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 een „definitief besluit” dat onder dat Verdrag valt, aangezien zij een „ingrijpende wijziging” uitmaakt, waarbij 25 % aan het volume kernafval zal worden toegevoegd, en die „mogelijk een belangrijk nadelig grensoverschrijdend effect heeft”. In het verdrag van Espoo wordt niet verwezen naar een „vergunningsprocedure” maar wel naar het besluitvormingsproces met betrekking tot de in de bijlage bij het Verdrag opgesomde activiteiten. Verzoekende partijen verwijzen naar documenten van het Economisch en Sociaal Comité en verduidelijken daarbij dat hoewel het onbetwistbaar is dat dat laatste geen normatieve bevoegdheid heeft, het daarentegen als opdracht heeft een gemeenschappelijke interpretatie van het Verdrag van Espoo uit te werken, teneinde de beste praktijken met het oog op de inachtneming ervan aan te geven. Te dezen vereist een getrouwe interpretatie van de geest van het Verdrag dat de verlenging van een nucleaire activiteit wordt geacht met betrekking tot het volume kernafval significante risico’s en gevolgen op lange termijn in te houden, los van een materiële verandering van de plaats, zodat die maatregel onder het toepassingsgebied van het Verdrag van Espoo valt.
- 36 Zonder milieueffectrapportering en raadpleging van het publiek schendt de bestreden wet dus het Verdrag van Espoo en ontzegt zij aan de belanghebbende derden eveneens, op discriminerende wijze, materiële en procedurele waarborgen

van een beoordelingsprocedure die deelneming door het publiek toelaat (artikelen 2 tot 6 van het Verdrag van Espoo).

Tweede middel: Verdrag van Aarhus en richtlijn 2011/92

- 37 Zowel het Verdrag van Aarhus als richtlijn 2011/92 voorzien in verplichtingen inzake milieueffectbeoordeling en inspraak van het publiek ten aanzien van projecten die een impact op het leefmilieu kunnen hebben (zie arresten van 18 oktober 2011, *Boxus e.a.*, C-128/09–C-131/09, C-134/09 en C-135/09, EU:C:2011:667, en 16 februari 2012, *Solvay e.a.*, C-182/10, EU:C:2012:8218). Artikel 6 van het Verdrag van Aarhus bepaalt evenwel dat de verplichtingen van toepassing zijn op de aanpassing van de voorwaarden voor het uitvoeren van een activiteit van de kerncentrales, bedoeld in punt 1 van bijlage I. Te dezen vormt de bestreden wet als dusdanig een „vergunning” voor de verlenging van de levensduur van de kerncentrales, zonder enige milieueffectbeoordeling en zonder inspraak van het publiek, waarbij in de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet wordt bevestigd dat de wetgever zich bewust was van die verplichtingen en dat hij de betrokken kerncentrales net wou vrijstellen van een nieuwe aanvraag voor een exploitatievergunning, die zou moeten worden voorafgegaan door een milieueffectrapportering en door de raadpleging van het publiek. Gesteld dat de bestreden wet maar een eerste stap van die „vergunning” vormt, zou de uitvoerende overheid dan moeten overgaan tot die milieueffectbeoordeling en het publiek moeten raadplegen, hetgeen te dezen evenmin het geval is geweest.
- 38 In het kader van het Verdrag van Aarhus is het begrip „activiteiten”, opgesomd in de bijlage, van belang en die bijlage heeft betrekking op „kerncentrales en andere kernreactoren, met inbegrip van de ontmanteling of buitengebruikstelling van dergelijke centrales of reactoren”. Aangezien de verlenging van de levensduur van een kerncentrale erop neerkomt dat de voorwaarden voor het uitvoeren van die in het Verdrag bedoelde activiteiten worden aangepast, wordt die maatregel beoogd door de verplichtingen tot milieueffectrapportering en tot raadpleging van het publiek.
- 39 De kerncentrales worden beschouwd als een „project” waarop de in de artikelen 5 tot 10 van richtlijn 2011/92 bedoelde verplichtingen van toepassing zijn en de bestreden wet is de „vergunning” van de geplande verlenging van de levensduur van de centrales, die als een wijziging of een uitbreiding van een in de richtlijn bedoeld project moet worden beschouwd. Het Hof van Justitie heeft in het arrest van 30 april 2009, *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:279, punt 55), daarenboven geoordeeld dat een besluit waarbij de bevoegde nationale instantie te kennen geeft dat een project geen milieueffectbeoordeling vereist, vergezeld moet gaan van alle gegevens aan de hand waarvan kan worden getoetst of het besluit gebaseerd is op een passende verificatie die overeenkomstig de vereisten van de richtlijn is verricht. Te dezen bestaat dat besluit echter niet, waarbij uit de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet daarentegen blijkt dat de verlenging van de levensduur van de centrales belangrijke gevolgen kan hebben voor het leefmilieu

en niet alleen een toename van het kernafval met 25 % maar ook beveiligingswerken voor een bedrag van 700 miljoen EUR met zich mee zal brengen, hetgeen aantoonbaar dat richtlijn 2011/92 wel degelijk van toepassing is op de bestreden wet, die de materiële toestand van die plaats zal beïnvloeden. Ten slotte, zelfs indien de bestreden wet gepaard moet gaan met uitvoeringsmaatregelen, moet worden geoordeeld dat zij de eerste stap vormt van een vergunningsprocedure in verschillende stappen, die onder onderscheiden instanties ressorteren.

Derde middel: habitatrichtlijn en vogelrichtlijn

- 40 Verzoekende partijen stellen dat de habitatrichtlijn erg ruim is, aangezien zij niet alleen betrekking heeft op de vergunningen of werkzaamheden die de materiële toestand van een plaats veranderen, maar ook op zowel de plannen als de projecten, zonder exhaustieve opsomming. Daarenboven betreft het bij een project in de zin van richtlijn 2011/92 a fortiori een project in de zin van de habitatrichtlijn. Ook al werd de vergunning vóór het aannemen van de habitatrichtlijn verleend, toch is de richtlijn, aangezien het om de herziening van dat project gaat, opnieuw van toepassing en vereist zij een grondige studie van de gelopen risico's.
- 41 Daaruit vloeit voort dat een overheid, alvorens toestemming te geven voor een dergelijk plan, moet nagaan of het de natuurlijke kenmerken van een beschermd gebied niet aantast (screening) en vervolgens de passende beoordeling moet maken, en pas wanneer die is gemaakt, aanvaardt de richtlijn dwingende redenen van algemeen belang, wanneer geen enkel alternatief mogelijk is (zie arrest van 16 februari 2012, Solvay e.a., C-182/10, EU:C:2012:8218).
- 42 Verzoekende partijen zijn van mening dat het waarborgen van de energiebevoorradingzekerheid het niet mogelijk maakt afbreuk te doen aan de openbare veiligheid en aan de volksgezondheid, en zulks temeer daar moderne samenlevingen zoeken naar levensvatbare en duurzame alternatieven voor kernenergie. Te dezen blijkt dat de Regering de meest comfortabele optie heeft gekozen veeleer dan alternatieven voor kernenergie aan te wenden. Verzoekende partijen stellen vast dat de door de tegenpartij vermelde studies een risico van een black-out op korte termijn niet kunnen aantonen, waarbij het vermelde risico in januari 2015 bovendien nooit kritiek is geweest. De risico's in verband met de dalende invoer uit de buurlanden zijn geen dreigende risico's en laten een termijn waardoor in andere oplossingen kan worden geïnvesteerd.

2. Ministerraad

- 43 De Ministerraad betwist om te beginnen de toepasselijkheid van voornoemde verdragen en richtlijnen aangezien het uitstellen van de datum van desactivering van een kerncentrale onder het Euratom-Verdrag valt, en niet onder het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Eerste middel

- 44 Het uitstellen van de desactivering van de centrales Doel 1 en Doel 2 vormt gewoon een aanpassing van de geleidelijke uitstap uit kernenergie, zonder tot gevolg te hebben dat de levensduur van de centrales wordt verlengd, zodat die maatregel buiten het toepassingsgebied ratione materiae van het Verdrag van Espoo valt, dat enkel betrekking heeft op „projecten” die „vergunningen of licenties” vereisen, en niet op het uitstellen van een desactivering. Het Verdrag van Espoo heeft enkel betrekking op de activiteiten die een vergunning vereisen, namelijk die welke een aanzienlijke wijziging van een nucleaire inrichting inhouden. De bestreden wet wordt echter niet gelijkgesteld met een vergunning tot oprichting en exploitatie, noch met een vergunning tot wijziging van een kerncentrale. Het document van de Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties, waarin wordt geoordeeld dat de verlenging van de levensduur van een centrale een „ingrijpende wijziging” in de zin van het Verdrag van Espoo is, is louter informatief en heeft geen rechtskracht, aangezien de Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties niet bevoegd is om juridische regels uit te vaardigen die de Staten binden. In elk geval stelt de Ministerraad dat de verlenging van de levensduur van Doel 1 en Doel 2 niet onder het begrip „aanzienlijke wijziging” van een nucleaire inrichting valt.

Tweede middel

- 45 De Ministerraad zet mutatis mutandis dezelfde argumentatie uiteen als met betrekking tot het eerste middel: aangezien de bestreden wet geen „vergunning” vormt waarbij een „activiteit” of „voorgenomen activiteit” in de zin van het Verdrag van Aarhus en richtlijn 2011/92 worden toegestaan, moet zij niet het voorwerp van een milieueffectrapportering uitmaken.
- 46 Uit de rechtspraak van het Hof van Justitie blijkt daarenboven dat de betrokken „projecten” die zijn welke de materiële toestand van de site veranderen, hetgeen dus geen betrekking kan hebben op het uitstellen van de desactivering van een kerncentrale. „De vernieuwing van een bestaande vergunning [...], zonder dat er sprake is van werken of ingrepen die de materiële toestand van de plaats veranderen, [...] kan niet [...] worden aangemerkt als „project” respectievelijk „werken” in de zin van de richtlijn (arrest van 17 maart 2011, Brussels Hoofdstedelijk Gewest e.a., C-275/09, EU:C:2011:154; zie ook arrest van 19 april 2012, Pro-Braine e.a., C-121/11, EU:C:2012:225).
- 47 Bovendien heeft de minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling verklaard dat noch de richtlijn, noch het Verdrag van Aarhus van toepassing is wanneer de doelstellingen van de richtlijn worden bereikt via de wetgevingsprocedure.
- 48 In casu heeft deze minister geoordeeld dat de doelstellingen van de richtlijn, zijnde de terbeschikkingstelling van informatie, via een wetgevingsprocedure en het parlementair debat in de commissie zijn bereikt. De minister heeft daartoe

verwezen naar de verschillende hoorzittingen in de commissie, naar de studies PSE [prospectieve studie elektriciteit] 2008-2017 en PSE 2030 (met addendum en milieueffectbeoordelingen gepubliceerd op de site van de FOD [Federale Overheidsdienst] Economie en vernoemd in de memorie van toelichting) en naar alle hoorzittingen, studies en milieueffectbeoordelingen die de parlementsleden in staat stellen om een perfecte kennis te hebben van de situatie, de crisiscontext en om de wet te stemmen met kennis van zaken in het kader van een parlementair debat.

Derde middel

- 49 De Ministerraad zet mutatis mutandis dezelfde argumentatie uiteen als met betrekking tot het eerste middel: aangezien de bestreden wet geen „vergunning” vormt waarbij een activiteit of een project in de zin van de habitatrichtlijn wordt toegestaan, moet zij niet het voorwerp van een milieueffectrapportering uitmaken.
- 50 Daarenboven, gesteld dat de richtlijn te dezen van toepassing is, quod non, voorziet artikel 6, lid 4, van de richtlijn in een uitzondering op de verplichting om een passende beoordeling te maken wegens dwingende redenen van algemeen belang, waarbij het Hof van Justitie aanvaardt dat redenen van openbare veiligheid aantastingen van een natuurlijke habitat kunnen verantwoorden wanneer de exploitatie vóór het aannemen van de richtlijn een vergunning heeft verkregen; te dezen werd de exploitatievergunning van de centrales te Doel verkregen in 1974 en vormt energiebevoorradingzekerheid een wettige reden van openbare veiligheid die toestaat dat wordt afgeweken van de verplichting om een passende beoordeling te maken.
- 51 De Ministerraad stelt vast dat de Raad van State in zijn laatste advies over de wet van 2015 duidelijk bevestigt dat de verplichtingen om een milieueffectrapportering uit te voeren of het publiek te raadplegen op het eerste gezicht niet op de bestreden wet van toepassing lijken te zijn en voorts dat de Europese Commissie, die waakt over de inachtneming van het recht van de Europese Unie, de federale Staat nooit heeft verweten de verplichtingen van de habitatrichtlijn te hebben geschonden.

3. *Electrabel*

Eerste middel

- 52 Electrabel stelt dat verzoekende partijen niet aantonen dat het uitstellen van de datum van desactivering van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 mogelijk een belangrijk nadelig grensoverschrijdend effect heeft.
- 53 Zij herinnert eraan dat de Raad van State nogmaals heeft verklaard dat de verlenging van de levensduur van Doel 1 en Doel 2 niet onder begrip „aanzienlijke wijziging” van een nucleaire inrichting valt.

Tweede middel

- 54 Electrabel repliceert dat zowel het Verdrag van Aarhus als richtlijn 2011/92 uitsluitend betrekking heeft op aan een vergunning onderworpen activiteiten, zijnde een project dat de materiële toestand van de betrokken site verandert; aangezien de bestreden wet geen vergunning tot oprichting of exploitatie uitmaakt, noch een vergunning tot wijziging van een kerncentrale, zijn het Verdrag van Aarhus en voornoemde richtlijn daarop niet van toepassing.
- 55 Electrabel wijst erop dat het concrete project tot verlenging van de industriële elektriciteitsproductie, „Long Term Operation” (LTO) genaamd, dat zij met de Belgische Staat heeft afgesloten, is aanvaard door het Federaal Agentschap voor nucleaire controle. De kerncentrales zijn onderworpen aan een tienjarige veiligheidsherziening, waarin alle punten in verband met de veiligheid van de site, de uit te voeren verbeteringen en de milieu-impact worden aangesneden. Op 18 augustus 2015 heeft het Federaal Agentschap voor nucleaire controle, op basis van de criteria van richtlijn 2011/92, geoordeeld dat het LTO-programma van Doel 1 en Doel 2 niet het voorwerp van een milieueffectrapportering moest uitmaken aangezien de overwogen wijzigingen geen negatieve radiologische gevolgen zullen hebben. Het Federaal Agentschap voor nucleaire controle is van oordeel dat het LTO-project een wijziging van een reeds vergunde centrale uitmaakt, hetgeen onder het begrip „project” in de zin van richtlijn 2011/92 valt, maar hetgeen enkel volgens de criteria van bijlage II, die te dezen niet zijn vervuld, het voorwerp van een milieueffectrapportering moet uitmaken.

Derde middel

- 56 Electrabel benadrukt dat de habitatrichtlijn enkel betrekking heeft op de aan een vergunning onderworpen projecten, waaronder de bestreden wet niet valt, zodat het middel op een verkeerde lezing van verzoekende partijen berust.

Zeer subsidiair

- 57 Electrabel verzoekt om de gevolgen van de bestreden wet te handhaven. Zij is van mening dat de eventuele vernietiging van de bestreden wet, zonder de gevolgen ervan te matigen, een risico van een black-out zou doen ontstaan, terwijl de handhaving van de gevolgen van een vernietigde bepaling voor de duur die nodig is om de milieueffectrapportering uit te voeren en het publiek te raadplegen, geen enkel risico voor de bevolking en het leefmilieu met zich zou meebrengen.
- 58 Indien het Hof de wet zou vernietigen zonder de gevolgen ervan te handhaven, zou de black-out zich kunnen voordoen en zouden de gevolgen erg groot zijn bij de minste winter die een beetje streng is. Een onmiddellijke vernietiging zou een onmiddellijk verbod van elektriciteitsproductie door de centrales Doel 1 en Doel 2 met zich meebrengen, hetgeen een verlies van 2 centrales op 7 zou vertegenwoordigen, zijnde 14,6 % van de totale productie van het Belgische nucleaire park, waarbij het elektriciteitstekort bovendien erger zou worden indien een andere centrale tijdelijk zou moeten worden stilgelegd.

- 59 Een handhaving van de gevolgen zou daarenboven geen enkel risico voor de bevolking en het leefmilieu met zich meebrengen aangezien, enerzijds, het uitstellen van de desactivering van de centrales Doel 1 en Doel 2 past in het LTO-project, dat is onderworpen aan het koninklijk besluit van 30 november 2011 waarbij de veiligheid van de kerncentrales van het land wordt versterkt en, anderzijds, het koninklijk besluit van 27 september 2015 de voorwaarden voor de vergunning tot exploitatie van Doel 1 en Doel 2 heeft aangevuld met verhoogde veiligheidsmaatregelen voor beide reactoren.
- 60 Electrabel is van mening dat het uitvoeren van een milieueffectrapportering en de raadpleging van het publiek zonder twijfel drie jaar in beslag zullen nemen; indien het Hof de bestreden wet zou vernietigen, verzoekt zij het Hof dan ook om de gevolgen ervan gedurende drie jaar te handhaven.

IV. Beoordeling door het Grondwettelijk Hof

- 61 Allereerst verwerpt het Grondwettelijk Hof de exceptie die de Ministerraad ontleent aan het Euratom-Verdrag. Het is van oordeel dat de omstandigheid dat de exploitatieactiviteiten van een kerncentrale binnen de werkingssfeer van het Euratom-Verdrag passen, niet aldus kan worden uitgelegd dat de Staat, wanneer hij de datum van desactivering en van einde van industriële elektriciteitsproductie van een kerncentrale uitstelt, kan worden vrijgesteld van de inachtneming, overeenkomstig het recht van de Europese Unie, van de milieueisen die uit de in de middelen bedoelde verdragen en richtlijnen voortvloeien.

De overlapping van beide regelingen, die respectievelijk uit het Euratom-Verdrag en uit het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie voortvloeien, kan de duidelijkheid, de nauwkeurigheid en de voorzienbaarheid van de toepasselijke regels niet aantasten (zie in die zin arrest van 12 februari 2015, Parlement/Raad, C-48/14, EU:C:2015:91, punt 47).

- 62 Vervolgens benadrukt het Grondwettelijk Hof dat de wet van 28 juni 2015 een andere draagwijdte heeft voor de centrale Doel 1 en voor de centrale Doel 2, met name wat de vergunningen tot elektriciteitsproductie betreft.
- 63 Met betrekking tot de kerncentrale Doel 2 wordt bij de wet van 28 juni 2015 de geldigheidsduur van de bestaande vergunning verlengd. Deze keuze inzake het economische en energiebeleid vereist geen bestuurlijke uitvoeringshandeling.
- 64 Met betrekking tot de kerncentrale Doel 1 houdt de bestreden wet in, gelet op het verstrijken van de oorspronkelijke vergunning tot elektriciteitsproductie op 15 februari 2015, dat een nieuwe individuele vergunning tot elektriciteitsproductie moet worden verleend. Bovendien moet de exploitatievergunning van Doel 1 worden aangevuld met nieuwe bepalingen betreffende de elektriciteitsproductie, overeenkomstig de relevante bepalingen van het algemeen reglement op de bescherming van de bevolking en van de werknemers tegen het gevaar van ioniserende stralingen.

- 65 In dit opzicht vereist de bestreden wet bijgevolg, opdat de wet uitwerking zou hebben ten aanzien van Doel 1, dat aanvullende bestuurshandelingen worden genomen [zie de vragen 3, onder b), 5, onder b), 6, onder c), en 8, onder c)].
- 66 Zoals de Raad van State in zijn advies van 11 juni 2015 eraan heeft herinnerd, bevat het koninklijk besluit van 11 oktober 2000, dat de procedure regelt met betrekking tot de vergunning tot elektriciteitsproductie, geen bepalingen die tegemoetkomen aan de consultatie- en milieueffectrapportageverplichtingen, vervat in de betrokken verdragen en richtlijnen. Artikel 6 van het koninklijk besluit van 20 juli 2001, dat de exploitatievergunning regelt, bevat daarentegen wel voorschriften inzake consultatie en milieueffectrapportage die kunnen tegemoetkomen aan de voorschriften van de verdragen en richtlijnen.
- 67 In datzelfde advies had de Raad van State, kort samengevat, erop gewezen dat de verplichtingen inzake consultatie- en milieueffectrapportage moeten worden nagekomen voor de voorgenomen beslissing van de wetgever om de levensduur van de twee kerncentrales Doel 1 en Doel 2 te verlengen, althans wanneer die verlenging niet gepaard gaat met een vernieuwing van een of meer van de vereiste vergunningen (tot productie en exploitatie), waarbij die verplichtingen dan worden nagekomen naar aanleiding van die vernieuwing.

Eerste middel

Verdrag van Espoo

- 68 Uit de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet blijkt dat de vraag of de bestreden wet binnen de werkingssfeer van het Verdrag van Espoo valt, juridisch omstreden is.

In twee adviezen van 8 mei 2015 en 11 juni 2015 heeft de afdeling Wetgeving van de Raad van State onderzocht of de verlenging van de activiteit van een kerncentrale onder het Verdrag van Espoo valt.

De afdeling Wetgeving heeft benadrukt dat ook een ingrijpende wijziging van een activiteit wordt beschouwd als een „voorgenomen activiteit” [artikel 1, onder v)]. Het verlengen van de levensduur van een kerncentrale wordt door de verdragspartijen beschouwd als een dergelijke ingrijpende wijziging. Een verlenging van de levensduur van een kerncentrale met tien jaar kan alleszins niet als een onbeduidende wijziging worden beschouwd. Het gegeven dat de locatie, de technologie en de operationele procedures eventueel onveranderd blijven, doet geen afbreuk aan die conclusie.

- 69 De minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling had met name gerepliceerd dat de wet tot doel heeft om de exploitant in staat te stellen om de kerncentrale van Doel 1 opnieuw elektriciteit te laten produceren. De wet legt tevens de nieuwe planning vast voor de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie voor de eenheden Doel 1 en Doel 2. De planning legt enkel de data vast met betrekking tot de vergunning voor het produceren van

industriële elektriciteit door splijting van kernbrandstoffen. De wet heeft geen invloed op de vergunningsvoorwaarden verleend op grond van andere wetten zoals die met betrekking tot de technische exploitatie of van de veiligheid die integraal van toepassing blijven. De wet is een beslissing die deelneemt aan het algemeen beleid van het land inzake economie en energie. De wetgever beperkt zich ertoe om een verbod op de productie op te heffen dat hijzelf had opgelegd in 2003, toen eveneens zonder milieueffectbeoordeling of raadpleging van het publiek. Het internationaal recht onderwerpt het beleid noch aan een milieueffectbeoordeling, noch aan een raadpleging van het publiek.

- 70 Ten aanzien van hetgeen voorafgaat, dient te worden stilgestaan bij de vraag of het Verdrag van Espoo van toepassing is ten aanzien van een wetgeving zoals de bestreden wet en meer bepaald bij de vraag of de verplichting tot het opstellen van een milieueffectrapport en de verplichting tot grensoverschrijdend overleg, met inspraak van het publiek, van toepassing zijn vóór het aannemen van een wetgeving zoals de bestreden wet, waarbij de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 wordt uitgesteld of vóór het nemen van de bestuurshandelingen waarbij die wet wordt uitgevoerd.
- 71 In deze context herinnert het Grondwettelijk Hof aan de twee documenten die onder toezicht van de Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties zijn opgesteld (zie supra punten 17 en 18), die uitdrukkelijk betrekking hebben op het „verlengen van de operationele levensduur” van kerncentrales.
- 72 Tevens rijst de vraag of de Belgische staat, om dwingende redenen van algemeen belang die verband houden met de noodzaak om de bevoorradingszekerheid van het land te waarborgen, de bestreden wet kon vrijstellen van het naleven van de vereisten van het Verdrag.
- 73 Aan het Hof van Justitie van de Europese Unie dienen de vragen 1, 2, 3 en 9 te worden gesteld.

Tweede middel

Verdrag van Aarhus

Krachtens artikel 6, lid 1, onderdeel a), van het Verdrag van Aarhus zijn de vereisten bedoeld in die bepaling, die ertoe strekt inspraak van het publiek bij milieubesluiten mogelijk te maken, van toepassing op de „voorgestelde activiteiten” zoals opgesomd in bijlage I, waaronder die met betrekking tot kerncentrales.

De Taskforce inzake inspraak in besluitvorming, die is opgericht op de Bijeenkomst van de Partijen bij het Verdrag van Aarhus in 2010, heeft de moeilijkheden onderzocht bij de toepassing van het Verdrag van Aarhus op nucleair vlak, en de mogelijke goede praktijken om ze te verhelpen (ECE/MP.PP/WG. 1/2013/6, pp. 9-16).

De kwestie van de verlenging van de levensduur van de centrales wordt als volgt onderzocht:

„56. Er werd beklemtoond dat de besluiten met betrekking tot de verlenging van de levensduur van de centrales het voorwerp van een behoorlijke milieueffectbeoordelingsprocedure moesten uitmaken, met inspraak van het publiek en een passende inaanmerkingneming van de alternatieven. [...]

57. Algemeen werden de volgende aanbevelingen geformuleerd in verband met de verlenging van de levensduur van de centrales:

a) De Groep Europese regelgevers op het gebied van nucleaire veiligheid (ENSREG) zou moeten aandringen op samenwerking inzake inspraak van het publiek bij cruciale besluiten, met name wanneer zij betrekking hebben op de verlenging van de levensduur van de centrales;

b) In het Verdrag van Aarhus zou duidelijk moeten worden gepreciseerd dat inspraak van het publiek vereist is bij elk project waarbij de levensduur van een centrale wordt verlengd. Evenzo zou in het Verdrag van Espoo moeten worden gepreciseerd dat een grensoverschrijdend MER bij elk dergelijk project vereist is. Het MER en de procedures inzake inspraak van het publiek zouden moeten voorzien in een passend onderzoek van de alternatieven voor elk project waarbij de levensduur van een centrale wordt verlengd, met inbegrip van de nuloptie (d.w.z. de keuze om zonder meer af te zien van de voorgenomen activiteit); en

c) De regeringen zouden zorg ervoor moeten dragen dat de kwestie van de verlenging van de levensduur van de kerncentrales afhankelijk wordt gesteld van de inspraak van het publiek wanneer zij een nationale energiestrategie pogen uit te werken.”

74 In de „Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters” (Aanbevelingen van Maastricht voor het bevorderen van daadwerkelijke inspraak in besluitvorming in milieuaangelegenheden), die in januari 2015 zijn opgesteld door de voormelde Taskforce inzake inspraak in besluitvorming, wordt aanbevolen om, ondanks de ontstentenis van een uitdrukkelijke bepaling in die zin in het Verdrag, bij de toepassing van artikel 6, eerste lid, onderdeel a), van het Verdrag:

„(f) de in bijlage I bij het Verdrag opgesomde activiteiten waarvoor geen drempelwaarde is vastgesteld (bijvoorbeeld kerncentrales [...]), te dekken door artikel 6, eerste lid, onderdeel a), los van de omvang ervan;

[...]

Er wordt daarenboven gepreciseerd dat, in geval van een besluitvormingsproces in verschillende fasen, de mogelijkheid voor het publiek om te debatteren over de aard en de noodzaak van de voorgestelde activiteit aan het begin van de procedure, „wanneer alle opties open zijn”, overeenkomstig artikel 6, vierde lid,

van het Verdrag van Aarhus, „zou moeten worden toegekend in de allereerste fase van het globale besluitvormingsproces, wanneer het nog concreet mogelijk is om het project niet uit te voeren” (ibid., p. 10). Omgekeerd is een voorbeeld van een situatie waarin niet alle opties nog kunnen worden geacht open te zijn, die waarin „een formeel besluit over de aangelegenheid is genomen door een publiek orgaan (met inbegrip van representatieve organen zoals lokale, gewestelijke of nationale parlementen)” (ibid., p. 28).

Artikel 2, tweede lid, van het Verdrag van Aarhus bepaalt evenwel dat de organen of instellingen die optreden in een rechterlijke of wetgevende hoedanigheid niet kunnen worden gelijkgesteld met „overheidsinstanties” in de zin van het Verdrag, zonder dat ter zake enig voorbehoud is gemaakt. Bovendien beperkt de elfde overweging van de aanhef van het Verdrag van Aarhus zich ertoe de „wetgevende lichamen [uit te nodigen] de beginselen van dit Verdrag in hun handelingen ten uitvoer te brengen”.

- 75 Ten aanzien van hetgeen voorafgaat, rijst de vraag of de in artikel 6 van het Verdrag van Aarhus bedoelde verplichtingen tot inspraak van het publiek van toepassing zijn op het uitstellen van de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van een kerncentrale, en, indien zulks het geval is, of die verplichtingen van toepassing zijn vóór het aannemen van een wetgeving zoals de bestreden wet waarbij de datum van de desactivering en van het einde van de toelating tot industriële elektriciteitsproductie van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 wordt uitgesteld of vóór het nemen van de bestuurshandelingen waarbij die wet wordt uitgevoerd.
- 76 De vraag rijst ook of dwingende redenen van algemeen belang, die met name verband houden met de bevoorradingszekerheid van het land inzake elektriciteit, zouden kunnen verantwoorden dat van de toepassing van het Verdrag van Aarhus wordt afgeweken en/of dat die toepassing wordt geschorst.
- 77 Aan het Hof van Justitie van de Europese Unie moeten de vragen 4, 5 en 9 worden gesteld.

Richtlijn 2011/92

- 78 Richtlijn 2011/92 is gewijzigd bij richtlijn 2014/52/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014, die de Staten uiterlijk op 16 mei 2017 dienen om te zetten. Krachtens de in artikel 3 van richtlijn 2014/52 bedoelde overgangsregeling blijven de projecten die vóór 16 mei 2017 het voorwerp van een fase in de procedure hebben uitgemaakt, evenwel onderworpen aan de verplichtingen van richtlijn 2011/92, vóór de wijziging ervan. Gelet op de datum waarop de bestreden wet is aangenomen, kan te dezen dus enkel richtlijn 2011/92, vóór de wijziging ervan bij richtlijn 2014/52, van toepassing zijn.
- 79 De betrokken projecten worden omschreven in artikel 4 van richtlijn 2011/92. Die bepaling maakt een onderscheid tussen de in bijlage I genoemde projecten, die aan een milieueffectbeoordeling moeten worden onderworpen (artikel 4, lid 1), en de

in bijlage II genoemde projecten (artikel 4, lid 2), waarvoor de lidstaten door middel van een onderzoek per geval of aan de hand van door de lidstaat vastgestelde drempelwaarden of criteria moeten bepalen of zij al dan niet aan een dergelijke beoordeling moeten worden onderworpen; relevante selectiecriteria zijn vastgesteld in bijlage III bij de richtlijn.

- 80 Bijlage I bij richtlijn 2011/92, die de in voormeld artikel 4, lid 1, bedoelde projecten bepaalt, vermeldt met name „Kerncentrales”. Voetnoot 1 van die bijlage bepaalt dat kerncentrales en andere kernreactoren ophouden zulke installaties te zijn wanneer alle splijtstoffen en ander radioactief besmette elementen permanent van de plaats van installatie zijn verwijderd.
- 81 Bijlage II bij de richtlijn, die de in voormeld artikel 4, lid 2, bedoelde projecten bepaalt, vermeldt met name „Industriële installaties voor de productie van elektriciteit, stoom en warm water (niet onder bijlage I vallende projecten)”. Punt 13, a), van bijlage II vermeldt eveneens elke „Wijziging of uitbreiding van projecten opgesomd in bijlage I of in deze bijlage waarvoor reeds een vergunning is afgegeven, die zijn of worden uitgevoerd en die aanzienlijke nadelige gevolgen voor het milieu kunnen hebben (niet in bijlage I opgenomen wijziging of uitbreiding)”.
- 82 Bijlage III, die de in artikel 4, lid 3, bedoelde selectiecriteria bepaalt, vermeldt onder meer de kenmerken van de projecten, de plaats ervan en de kenmerken van het potentiële effect.
- 83 Artikel 2, lid 4, van richtlijn 2011/92 bepaalt evenwel dat de lidstaten in uitzonderlijke gevallen voor een welbepaald project gehele of gedeeltelijke vrijstelling kunnen verlenen van de bepalingen van die richtlijn, onder de bij dat artikel vastgestelde voorwaarden. Er kan echter niet worden afgeweken van artikel 7, dat voorziet in een verplichting tot grensoverschrijdende aanmelding wanneer een project vermoedelijk aanzienlijke milieueffecten in een andere lidstaat zal hebben.
- 84 Artikel 1, lid 4, van richtlijn 2011/92 bepaalt dat de richtlijn niet van toepassing is op projecten die in detail worden aangenomen via een specifieke nationale wet waarmee de doelstellingen van de richtlijn worden bereikt (zie arresten van 18 oktober 2011, Boxus e.a., C-128/09–C-131/09, C-134/09 en C-135/09, EU:C:2011:667, punten 36-47; 16 februari 2012, Solvay e.a., C-182/10, EU:C:2012:8218, punten 30-42, en 17 november 2016, Stadt Wiener Neustad, C-348/15, EU:C:2016:882, punten 26-30).
- 85 Met betrekking tot de werkingssfeer van de richtlijn is het Hof van Justitie van oordeel dat met het begrip „project” materiële werken of ingrepen worden bedoeld en dat de loutere vernieuwing van een bestaande exploitatievergunning, „zonder dat er sprake is van werken of ingrepen die de materiële toestand van de plaats veranderen”, bijgevolg geen project vormt (arresten van 17 maart 2011, Brussels

Hoofdstedelijk Gewest e.a., C-275/09, EU:C:2011:154, punten 20, 21 en 24, en 19 april 2012, Pro-Braine e.a., C-121/11, EU:C:2012:225, punten 31 en 32).

- 86 Er moet evenwel worden onderzocht of de eventuele vergunning van een project al dan niet is afgegeven „in een procedure in verschillende fasen, die een basisbesluit en uitvoeringsbesluiten omvat, en of rekening moet worden gehouden met het cumulatieve effect van verschillende projecten, waarvan de milieueffecten in onderlinge samenhang moeten worden beoordeeld” (arrest van 28 februari 2008, Abraham e.a., C-2/07, EU:C:2008:133, punt 28).

Wanneer het nationale recht een vergunningsprocedure in verschillende fasen voorschrijft, moet de milieueffectbeoordeling in beginsel worden verricht zodra het mogelijk is alle milieueffecten die het project kan hebben, te onderscheiden en te beoordelen (arrest van 17 maart 2011, Brussels Hoofdstedelijk Gewest e.a., C-275/09, EU:C:2011:154, punt 33): „Wanneer dus één van deze fasen een basisbesluit is en de andere een uitvoeringsbesluit, dat niet mag afwijken van de in het basisbesluit vastgelegde parameters, moet het milieueffect dat het project kan hebben, worden vastgesteld en beoordeeld in de procedure betreffende het basisbesluit. Alleen indien dit effect pas in de procedure betreffende het uitvoeringsbesluit kan worden vastgesteld, moet de beoordeling in de loop van deze laatste procedure plaatsvinden” (arrest van 28 februari 2008, Abraham e.a., C-2/07, EU:C:2008:133, punt 26).

- 87 Uit de voormelde rechtspraak blijkt dat een wijziging aan een bestaande kerncentrale enkel onder een „project” in de zin van punt 13, a), van bijlage II bij richtlijn 2011/92 zou kunnen vallen voor zover zij een materiële verandering van de plaats inhoudt.
- 88 Hoewel het toepassingsgebied van richtlijn 2011/92 bijgevolg lijkt te verschillen van dat van de Verdragen van Espoo en van Aarhus, wordt in de overwegingen bij richtlijn 2011/92 uitdrukkelijk naar die Verdragen verwezen.
- 89 Met betrekking tot de inachtneming van richtlijn 2011/92 heeft de afdeling Wetgeving van de Raad van State geoordeeld dat de uit die richtlijn voortvloeiende verplichtingen „op het eerste gezicht [...] niet van toepassing [lijken] te zijn op een loutere verlenging van de levensduur van kerncentrales, in tegenstelling tot de verplichtingen die voortvloeien uit het Espoo-verdrag en het verdrag van Aarhus, waarvan het toepassingsgebied ruimer is geformuleerd”.

Tijdens de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet heeft de bevoegde minister evenwel opgemerkt:

„In de brief van de Europese Commissie van 13 februari 2013 waarin nader wordt ingegaan op de reikwijdte van richtlijn 2011/92 over de te treffen voorzieningen in het kader van de stresstests naar aanleiding van de ramp in Fukushima, wordt allereerst aangegeven dat sommige van die maatregelen ter verbetering van de veiligheid heel zeker tot het toepassingsgebied van richtlijn 2011/92 behoren. Ook hier echter moet worden gekeken naar het begrip ‚projecten’ om te bepalen op

welke aan de stresstests gerelateerde werkzaamheden de richtlijn effectief van toepassing is. De Commissie geeft in haar brief echter zelf aan dat de meeste in uitzicht gestelde of aanbevolen verbeteringen hoogstwaarschijnlijk verband houden met situaties waarvoor de lidstaten, op grond van een gevalsgewijs onderzoek of op grond van door de lidstaat bepaalde drempels of criteria, moeten uitmaken of het project aan een beoordeling moet worden onderworpen vanwege de aanzienlijke effecten die het kan hebben op het leefmilieu. Een dergelijke effectenstudie heeft echter plaatsgehad en de conclusie luidde dat er geen effecten waren voor de gezondheid en het leefmilieu, daar het gaat om bestaande centrales die niet worden gewijzigd. Het is tenslotte het [Federaal Agentschap voor nucleaire controle] dat – geval per geval – de knoop moet doorhakken.”

- 90 Ten aanzien van hetgeen voorafgaat, rijst de vraag of, rekening houdend met de omvang van de investeringen „voor levensduurverlenging” en met het op peil brengen van de veiligheid die noodzakelijk zijn in het kader van het LTO-plan van de centrales Doel 1 en Doel 2, zoals zij met name in de overeenkomst van 30 november 2015 worden vermeld, het uitstellen van de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van die centrales een „project” kan uitmaken in de zin van richtlijn 2011/92, in voorkomend geval gelezen in het licht van de Verdragen van Espoo en van Aarhus.
- 91 Indien zulks het geval is, zou de vraag rijzen of, rekening houdend met het feit dat de effecten die het project op het leefmilieu kan hebben, slechts konden worden vastgesteld bij het opstellen van de overeenkomst van 30 november 2015, de in de artikelen 2 tot 8 en 11 van richtlijn 2011/92 bedoelde verplichtingen tot inspraak van het publiek van toepassing zijn vóór het aannemen van een wetgeving zoals de bestreden wet waarbij de levensduur van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 wordt verlengd of vóór het nemen van de bestuurshandelingen waarbij die wet wordt uitgevoerd.
- 92 De vraag rijst ook of de Belgische Staat, om dwingende redenen van algemeen belang die verband houden met de noodzaak om de bevoorradingszekerheid van het land te waarborgen, de bestreden wet kon vrijstellen van het naleven van de voormelde vereisten, overeenkomstig artikel 2, lid 4, van richtlijn 2011/92.
- 93 Ten slotte rijst de vraag of de verschillende studies en hoorzittingen die in het kader van het aannemen van de bestreden wet hebben plaatsgevonden, zouden kunnen worden geacht de doelstellingen van de voormelde richtlijn te kunnen verwezenlijken, in het kader van het aannemen van een „specifieke wet” in de zin van richtlijn 2011/92.
- 94 Aan het Hof van Justitie van de Europese Unie dienen de vragen 6, 7 en 9 te worden gesteld.

Derde middel

Habitatrichtlijn en vogelrichtlijn

- 95 De in artikel 6, lid 4, van de habitatrichtlijn bedoelde afwijkende regeling, die het mogelijk maakt een project te realiseren om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en wanneer er geen alternatieve oplossingen bestaan, vindt slechts toepassing nadat de gevolgen van een plan of project zijn beoordeeld overeenkomstig artikel 6, lid 3, van die richtlijn (arrest van 20 september 2007, Commissie/Italië, C-304/05, EU:C:2007:532, punt 83, en 16 februari 2012, Solvay e.a., C-182/10, EU:C:2012:8218, punt 74).
- 96 In dat verband heeft het Hof van Justitie geoordeeld dat, krachtens artikel 6 van de habitatrichtlijn, elk project het voorwerp moet uitmaken van een passende beoordeling van de gevolgen ervan wanneer, op grond van objectieve gegevens en in het licht van de kenmerken en de specifieke milieuomstandigheden van het betrokken gebied, niet kan worden uitgesloten dat het genoemde project significante gevolgen kan hebben voor dit gebied, gelet op de ervoor vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen (arresten van 13 december 2007, Commissie/Ierland, C-418/04, EU:C:2007:780, punt 227, en 4 oktober 2007, Commissie/Italië, C-179/06, EU:C:2007:578, punt 39).
- 97 Wat betreft de elementen op basis waarvan de bevoegde autoriteiten de noodzakelijke zekerheid kunnen verkrijgen, heeft het Hof van Justitie gepreciseerd dat er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel meer mag bestaan, bij de verlening van de toestemming voor de realisering van het project, dat er geen schadelijke gevolgen zijn voor de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied (arresten van 20 september 2007, Commissie/Italië, C-304/05, EU:C:2007:532, punt 59, en 26 oktober 2006, Commissie/Portugal, C-239/04, EU:C:2006:665, punt 24).
- 98 Het Hof van Justitie heeft ook geoordeeld dat artikel 6, lid 3, van de habitatrichtlijn „niet [voorziet] in een bijzondere regel voor plannen of projecten die worden goedgekeurd door een wetgevende instantie”, zodat die hoedanigheid „niet van invloed [is] op de omvang of de reikwijdte van de krachtens artikel 6, lid 3, van de habitatrichtlijn op de lidstaten rustende verplichtingen”. De nationale instantie, ook wanneer het daarbij om een wetgevende instantie gaat, dient bijgevolg de zekerheid te verkrijgen dat het plan of project de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten (arrest van 16 februari 2012, Solvay e.a., C-182/10, EU:C:2012:8218, punten 69 en 70).
- 99 De passende beoordeling van de gevolgen moet dus leiden tot „volledige, precieze en definitieve constatering en conclusies die elke redelijke wetenschappelijke twijfel [...] wegnemen”, waarbij die constatering en conclusies „onontbeerlijk [zijn] om de bevoegde autoriteiten in staat te stellen de nodige zekerheid te verkrijgen om een vergunning voor die werkzaamheden toe te kennen” (arrest van 20 september 2007, Commissie/Italië, C-304/05, EU:C:2007:532, punten 69 en 70).

- 100 Artikel 6, lid 3, van de habitatrichtlijn bepaalt eveneens dat de bevoegde nationale instanties, alvorens toestemming te geven voor een in die bepaling bedoeld plan of project, in voorkomend geval inspraakmogelijkheden moeten bieden. Deze bepaling moet worden gelezen „in samenhang met artikel 6, lid 1, onder b), van het verdrag van Aarhus, dat integrerend deel uitmaakt van de rechtsorde van de Unie” (arrest van 8 november 2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK, C-243/15, EU:C:2016:838, punt 45).
- 101 De artikelen 3 en 4 van de vogelrichtlijn bepalen dat de lidstaten alle nodige maatregelen nemen om voor de vogelsoorten waarvoor speciale beschermingsmaatregelen worden getroffen, een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen; zij dienen met name vervuiling en verslechtering van de leefgebieden in de speciale beschermingszones te voorkomen, alsmede te verhouden dat de vogels aldaar worden gestoord.
- 102 Krachtens artikel 7 van de habitatrichtlijn worden de krachtens de vogelrichtlijn aangewezen speciale beschermingszones onderworpen aan de uit artikel 6, leden 2, 3 en 4, van de habitatrichtlijn voortvloeiende verplichtingen.
- 103 Bij gebreke van een definitie van de begrippen „plan” en „project” in artikel 6, lid 3, van de habitatrichtlijn, moet rekening worden gehouden met de definitie die is gegeven in artikel 1, lid 2, van de richtlijn 85/337, volgens welke de uitvoering van bouwwerken of de totstandbrenging van andere installaties of werken, alsook andere ingrepen in natuurlijk milieu „projecten” uitmaken (arrest van 17 juli 2014, Commissie/Griekenland, C-600/12, niet gepubliceerd, EU:C:2014:2086, punt 75).
- 104 De centrales Doel 1 en Doel 2 bevinden zich in de nabijheid van speciale beschermingszones, onder meer de speciale beschermingszones „Bos- en heidegebieden ten oosten van Antwerpen”, „Historische fortengordels van Antwerpen als vleermuizenhabitat” en „Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent”, en, in Nederland, de speciale beschermingszone „Westerschelde en Saeftinghe”.
- 105 Ten aanzien van hetgeen voorafgaat, rijst de vraag of, rekening houdend met de omvang van de investeringen „voor levensduurverlenging” en met het op peil brengen van de veiligheid die noodzakelijk zijn in het kader van het LTO-plan van de centrales Doel 1 en Doel 2, zoals zij met name in de overeenkomst van 30 november 2015 worden vermeld, het uitstellen van de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van die centrales een „plan” of „project” kan vormen dat een passende beoordeling vereist in de zin van artikel 6 van de habitatrichtlijn, in samenhang gelezen met de artikelen 3 en 4 van de vogelrichtlijn, in voorkomend geval gelezen in het licht van richtlijn 2011/92 en in het licht van de Verdragen van Espoo en van Aarhus.
- 106 Indien deze vraag bevestigend wordt beantwoord, rijst de vraag of de verschillende studies en hoorzittingen die in het kader van het aannemen van de

bestreden wet hebben plaatsgevonden, de doelstellingen van de voormelde richtlijn zouden kunnen verwezenlijken en bijgevolg zouden kunnen worden gelijkgesteld met de vereiste passende beoordeling, en of de Belgische Staat, in die omstandigheden, om dwingende redenen van algemeen belang die verband houden met de noodzaak om de bevoorradingsszekerheid van het land te waarborgen, gebruik kon maken van de in artikel 6, lid 4, van de habitatrichtlijn bedoelde afwijkende regeling.

107 Alvorens het onderzoek van de grief voort te zetten, moeten aan het Hof van Justitie van de Europese Unie de vragen 8 en 9 worden gesteld.

V. Prejudiciële vragen

1. Dienen artikel 2, leden 1 tot 3, 6 en 7, artikel 3, lid 8, artikel 5, artikel 6, lid 1, en punt 2 van aanhangsel I van het Verdrag van Espoo „inzake milieu-effectrapportage in grensoverschrijdend verband” te worden geïnterpreteerd overeenkomstig de preciseringen aangebracht in de „Background note on the application of the Convention to nuclear energy-related activities” (Achtergrondnota over de toepassing van het Verdrag op activiteiten in verband met kernenergie) en in de „Good practice recommendations on the application of the Convention to nuclear energy-related activities” (Aanbevelingen voor goede praktijken met betrekking tot de toepassing van het Verdrag op kernenergiegerelateerde activiteiten)?

2. Dient artikel 1, punt ix), van het Verdrag van Espoo, waarin de „bevoegde autoriteit” wordt omschreven, in die zin te worden geïnterpreteerd dat het van het toepassingsgebied van dat Verdrag wetgevende akten uitsluit zoals de wet van 28 juni 2015 „tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradingsszekerheid op het gebied van energie”, met name rekening houdend met de verschillende studies en hoorzittingen die in het kader van het aannemen van die wet hebben plaatsgevonden?

3. a) Dienen de artikelen 2 tot 6 van het Verdrag van Espoo in die zin te worden geïnterpreteerd dat zij van toepassing zijn vóór het aannemen van een wetgevende handeling zoals de wet van 28 juni 2015 „tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradingsszekerheid op het gebied van energie”, waarvan artikel 2 de datum van de desactivering en van het einde van de industriële productie van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 uitstelt?

b) Is het antwoord op de in punt a) bedoelde vraag verschillend naargelang het betrekking heeft op de centrale Doel 1 of op de centrale Doel 2, rekening houdend met de noodzaak om voor de eerstgenoemde centrale bestuurshandelingen te nemen om de voormelde wet van 28 juni 2015 uit te voeren?

c) Kan de bevoorradsingszekerheid van het land inzake elektriciteit een dwingende reden van algemeen belang uitmaken die het mogelijk maakt dat van de toepassing van de artikelen 2 tot 6 van het Verdrag van Espoo wordt afgeweken en/of dat die toepassing wordt geschorst?

4. Dient artikel 2, lid 2, van het Verdrag van Aarhus „betreffende toegang tot informatie, inspraak in besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden” in die zin te worden geïnterpreteerd dat het van het toepassingsgebied van dat Verdrag wetgevende akten uitsluit zoals de wet van 28 juni 2015 „tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradsingszekerheid op het gebied van energie”, al dan niet rekening houdend met de verschillende studies en hoorzittingen die in het kader van het aannemen van die wet hebben plaatsgevonden?

5. a) Dienen de artikelen 2 en 6, in samenhang gelezen met bijlage I, punt 1, van het Verdrag van Aarhus, met name rekening houdend met de „Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters” (Aanbevelingen van Maastricht voor het bevorderen van daadwerkelijke inspraak in besluitvorming in milieuaangelegenheden) ten aanzien van een besluitvormingsproces in verschillende fasen, in die zin te worden geïnterpreteerd dat zij van toepassing zijn vóór het aannemen van een wetgevende handeling zoals de wet van 28 juni 2015 „tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradsingszekerheid op het gebied van energie”, waarvan artikel 2 de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 uitstelt?

b) Is het antwoord op de in punt a) vermelde vraag verschillend naargelang het betrekking heeft op de centrale Doel 1 of op de centrale Doel 2, rekening houdend met de noodzaak om voor de eerstgenoemde centrale bestuurshandelingen te nemen om de voormelde wet van 28 juni 2015 uit te voeren?

c) Kan de bevoorradsingszekerheid van het land inzake elektriciteit een dwingende reden van algemeen belang uitmaken die het mogelijk maakt dat van de toepassing van de artikelen 2 en 6 van het Verdrag van Aarhus wordt afgeweken en/of dat die toepassing wordt geschorst?

6. a) Dient artikel 1, lid 2, in samenhang gelezen met punt 13, a), van bijlage II, van richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten, in voorkomend geval gelezen in het licht van de Verdragen van Espoo en van Aarhus, in die zin te worden geïnterpreteerd dat het van toepassing is op het uitstellen van de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van een kerncentrale, hetgeen,

zoals te dezen, aanzienlijke investeringen en het op peil brengen van de veiligheid voor de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 inhoudt?

b) Dienen de artikelen 2 tot 8 en 11 en bijlagen I, II en III van richtlijn 2011/92, indien de in punt a) bedoelde vraag bevestigend wordt beantwoord, in die zin te worden geïnterpreteerd dat zij van toepassing zijn vóór het aannemen van een wetgevende handeling zoals de wet van 28 juni 2015 „tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradingszekerheid op het gebied van energie”, waarvan artikel 2 de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 uitstelt?

c) Is het antwoord op de in de punten a) en b) bedoelde vragen verschillend naargelang het betrekking heeft op de centrale Doel 1 of op de centrale Doel 2, rekening houdend met de noodzaak om voor de eerstgenoemde centrale bestuurshandelingen te nemen om de voormelde wet van 28 juni 2015 uit te voeren?

d) Dient artikel 2, lid 4, van richtlijn 2011/92, indien de in punt a) bedoelde vraag bevestigend wordt beantwoord, in die zin te worden geïnterpreteerd dat het de mogelijkheid biedt om het uitstellen van de desactivering van een kerncentrale vrij te stellen van de toepassing van de artikelen 2 tot 8 en 11 van richtlijn 2011/92 om dwingende redenen van algemeen belang die verband houden met de bevoorradingszekerheid van het land inzake elektriciteit?

7. Dient het begrip „specifieke wet” in de zin van artikel 1, lid 4, van richtlijn 2011/92, in die zin te worden geïnterpreteerd dat het van het toepassingsgebied van die richtlijn een wetgevende akte uitsluit zoals de wet van 28 juni 2015 „tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradingszekerheid op het gebied van energie”, met name rekening houdend met de verschillende studies en hoorzittingen die in het kader van het aannemen van die wet hebben plaatsgevonden en die de doelstellingen van de voormelde richtlijn zouden kunnen verwezenlijken?

8. a) Dient artikel 6 van richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, in samenhang gelezen met de artikelen 3 en 4 van richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand, in voorkomend geval gelezen in het licht van richtlijn 2011/92 en in het licht van de Verdragen van Espoo en van Aarhus, in die zin te worden geïnterpreteerd dat het van toepassing is op het uitstellen van de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van een kerncentrale, hetgeen, zoals te dezen, aanzienlijke investeringen en het op peil brengen van de veiligheid voor de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 inhoudt?

b) Dient artikel 6, lid 3, van richtlijn 92/43, indien de in punt a) bedoelde vraag bevestigend wordt beantwoord, in die zin te worden geïnterpreteerd dat het van toepassing is vóór het aannemen van een wetgevende handeling zoals de wet van 28 juni 2015 „tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradingszekerheid op het gebied van energie”, waarvan artikel 2 de datum van de desactivering en van het einde van de industriële elektriciteitsproductie van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2 uitstelt?

c) Is het antwoord op de in de punten a) en b) bedoelde vragen verschillend naargelang het betrekking heeft op de centrale Doel 1 of op de centrale Doel 2, rekening houdend met de noodzaak om voor de eerstgenoemde centrale bestuurshandelingen te nemen om de voormelde wet van 28 juni 2015 uit te voeren?

d) Dient artikel 6, lid 4, van richtlijn 92/43, indien de in punt a) vermelde vraag bevestigend wordt beantwoord, in die zin te worden geïnterpreteerd dat het de mogelijkheid biedt om redenen die verband houden met de bevoorradingszekerheid van het land inzake elektriciteit, als een dwingende reden van groot openbaar belang te beschouwen, met name rekening houdend met de verschillende studies en hoorzittingen die in het kader van het aannemen van de wet van 28 juni 2015 hebben plaatsgevonden en die de doelstellingen van de voormelde richtlijn zouden kunnen verwezenlijken?

9. Zou de nationale rechter, indien hij op grond van de antwoorden verstrekt op de voorgaande prejudiciële vragen tot de conclusie zou komen dat de bestreden wet een van de uit de voormelde verdragen of richtlijnen voortvloeiende verplichtingen schendt, zonder dat de bevoorradingszekerheid van het land inzake elektriciteit een dwingende reden van algemeen belang kan uitmaken waardoor van die verplichtingen kan worden afgeweken, de gevolgen van de wet van 28 juni 2015 kunnen handhaven teneinde rechtsonzekerheid te voorkomen en het mogelijk te maken dat de verplichtingen tot milieueffectbeoordeling en tot inspraak van het publiek die uit de voormelde verdragen of richtlijnen zouden voortvloeien, worden nagekomen?